

УДК 336.77

Каркуша В. С.

здобувач вищої освіти на першому рівні гр.ФН-22
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Фрунза С. А.
завідувачка кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Фінансово-кредитний механізм є одним із найважливіших інструментів для підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу (далі – МСБ), який відіграє ключову роль в економіці, особливо в умовах криз і нестабільності.

Підтримка МСБ, який створює значну частку ВВП та забезпечує мільйони робочих місць, стає критично важливою для сталого економічного зростання, зниження рівня безробіття та підвищення добробуту населення.

Для України, яка прагне інтеграції в європейський ринок і відновлення економіки після війни, фінансова підтримка бізнесу та доступ до кредитних ресурсів є важливими чинниками стабільності та розвитку. Це підтверджується впровадженням міжнародних програм, такими як: EU4Business та проектами Світового банку.

Мета роботи полягає у дослідженні ролі фінансово-кредитного механізму в розвитку економіки та соціальної сфери через аналіз забезпечення механізмів фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Зокрема, дослідження спрямоване на вивчення ефективності використання діючих фінансових інструментів, програм кредитування та доступності фінансових послуг, а також розробку рекомендацій для поліпшення фінансово-кредитної підтримки МСБ, забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності українських підприємств.

Співпраця підприємств із кредитними установами має велике значення для забезпечення їхньої фінансової стабільності та розвитку. Це дозволяє компаніям отримати доступ до потрібних фінансових ресурсів та професійної підтримки, у той час як банки можуть отримувати прибуток через надання різноманітних послуг.

Таким чином, кредитування стає ключовим елементом ринкової економіки й, можливо, єдиним джерелом вирішення проблем, пов'язаних із безперервним і стабільним функціонуванням малого та середнього бізнесу в різних галузях, адже здебільшого кредити необхідні вже функціонуючим підприємствам. Однак, кредитування МСБ породжує для банків та інших фінансових установ значні кредитні ризики.

Основними факторами цих ризиків є [1]:

1. Нестабільність малих підприємств. Малі підприємства зазвичай характеризуються більшою нестійкістю та високими ризиками порівняно з великими компаніями, що може проявлятися у фінансових труднощах, недосконалих бізнес-процесах і високому рівні конкуренції.

2. Чутливість до економічних факторів. МСБ схильні гостро реагувати навіть на незначні зміни в економіці. Рецесії, інфляція, коливання валютних курсів і поточна воєнна ситуація суттєво впливають на їх діяльність.

3. Брак кредитної історії. Малим підприємствам часто бракує довготривалої кредитної історії, яка могла б підтвердити їх надійність та платоспроможність перед фінансовими установами.

4. Вимога спеціалізованих знань. Кредитування МСБ вимагає глибокого розуміння особливостей галузі або конкретної бізнес-моделі, що ускладнює процес для банків та інших фінансових установ.

5. Недостатність заставного забезпечення. У МСБ можуть бути труднощі з

наданням необхідних гарантій для отримання кредиту, що підвищує ризики для кредиторів.

Проте, робота в цьому напрямку триває, і банківські установи невпинно створюють програми та ініціативи, спрямовані на зниження кредитних ризиків і підтримку кредитування малого та середнього бізнесу.

Повномасштабне вторгнення в Україні завдало значного удару по економіці країни, і наслідки цього відчули також МСБ. Багато підприємств були змушені скоротити або зовсім припинити свою діяльність через бойові дії, втрату кадрів, руйнування інфраструктури та інші проблеми. У таких складних умовах доступ до фінансування є для МСБ надзвичайно важливим.

Кредити для бізнесу допоможуть відновити діяльність після втрат, зберегти робочі місця та продовжити функціонування, що є критичним для відновлення економіки України.

Кредитування для малого та середнього бізнесу має свої потенційні переваги та недоліки, які слід враховувати при оцінці цього виду фінансової підтримки.

Позитивні та негативні сторони кредитування МСБ зазначені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Переваги та недоліки кредитування МСБ

Переваги	Опис переваги
Фінансова підтримка бізнесу	Кредити надають можливість отримати потрібні фінансові ресурси для розвитку бізнесу, поповнення обігових коштів або інвестування у нові проекти
Нові можливості для зростання	Завдяки кредитам малий та середній бізнес може збільшити обсяги своєї діяльності, започаткувати нові проекти та розширювати виробничі потужності
Модернізація та вдосконалення	Кредитування дозволяє компаніям інвестувати у розширення, модернізацію та оптимізацію своєї роботи, що підвищує їх конкурентоспроможність
Зміцнення економіки	Малий та середній бізнес є важливим елементом економіки, і його розвиток через кредитування сприяє збільшенню ВВП, створенню нових робочих місць та покращенню рівня життя населення
Підтримка інновацій та ризикових проектів	Кредити можуть підтримати реалізацію інноваційних ідей та проектів, які, хоч і мають високий рівень ризику, здатні принести значний прибуток
Недоліки	Опис недоліку
Значне фінансове навантаження	Для малого бізнесу кредити часто супроводжуються високими процентними ставками, що посилює тиск на фінансовий стан підприємства
Труднощі з доступом до кредитів	Малі підприємства можуть мати проблеми з отриманням кредитів через відсутність належної кредитної історії або недостатній рівень платоспроможності
Ризик фінансової нестабільності	Оскільки кредитування збільшує фінансові зобов'язання, у разі невдачі бізнесу зростає ймовірність виникнення заборгованості та інших фінансових труднощів
Вплив економічних коливань	Нестабільність економіки, зокрема в умовах криз або змін ринкових умов, може ускладнити своєчасне повернення кредитів
Складні процедурні вимоги	Банківські та адміністративні бар'єри часто створюють труднощі для малих та середніх підприємств у процесі отримання кредитів

З наведеної таблиці 1 зазначено, що найбільш суттєвими недоліками є високі відсоткові ставки та нестабільна економічна ситуація. Якщо підприємці МСП не можуть вплинути на економічну ситуацію, то відсоткову ставку вони можуть обирати самостійно.

Найбільш суттєвими перевагами є розвиток бізнесу та розширення можливостей. Ці

два пункти є найважливішими, особливо на початку бізнесу, тому вони можуть бути задоволені саме через кредитування у банках.

Уряд України та НБУ запровадили кілька ініціатив, спрямованих на полегшення доступу малого та середнього бізнесу до кредитування в складний воєнний час. До таких заходів належать:

1. **Програма "Доступні кредити 5-7-9%"**. Ця програма надає підприємствам кредити за зниженою відсотковою ставкою від 5% до 9% річних. Її було розширено та модифіковано для задоволення інвестиційних потреб бізнесу, а не тільки для поповнення обігових коштів.

2. **Державні гарантії**. Країна надає державні гарантії на кредити для малих та середніх підприємств, що підвищує доступність таких позик, адже знижує ризики для банків.

3. **Гранти на відкриття бізнесу**. В Україні існує безліч грантів та фінансової допомоги для відкриття й підтримки бізнесу, що суттєво сприяє стабільності економіки країни.

4. **Програми міжнародної фінансової допомоги**. Додатково є різні міжнародні програми, які пропонують кредити та гранти для МСБ, що зміцнює їхню спроможність в умовах війни.

Одним з видів державних грантів є проєкт уряду «єРобота», що надає жителям України можливість отримати гранти для створення бізнесу, розвитку вже існуючого підприємництва та навчання. Дана програма спрямована на стимулювання підприємницької діяльності, а також підтримку зайнятості [3].

Проєкт містить шість програм із надання грантів, серед яких:

- 1) мікрогранти для відкриття власної справи;
- 2) гранти для розширення діяльності переробних підприємств;
- 3) фінансування для закладання садів;
- 4) підтримка розвитку тепличного господарства;
- 5) гранти для запуску стартапів, зокрема в сфері ІТ;
- 6) фінансування навчання для здобуття ІТ-спеціальностей.

В таблиці 2 надані дані від Центру економічної стратегії щодо обсягів фінансування бізнесу.

Таблиця 2 - Оціночний річний обсяг доступних для бізнесу програм фінансування станом на 11.07.2024 року [4]

Програма фінансування для бізнесу	Річний обсяг, млрд грн	Відсоток, %
Кредитування в національній валюті	103,32	30,3%
Доступні кредити 5-7-9%	100,94	29,6%
Кредити та гранти міжнародних організацій	43,65	12,8%
Кредитування в іноземній валюті	43,31	12,7%
Фінансовий лізинг	27,28	8,0%
Державні та регіональні програми підтримки	16,03	4,7%
Кредити та гранти фінансових компаній, підприємств та організацій	6,48	1,9%
Усього	341,00	100%

З даної таблиці 2 можна помітити, що найбільшу частку серед програм фінансування складає банківське кредитування (72,6%). До нього входить кредитування у національній валюті (30,3%), кредити 5-7-9% (29,6%), а також кредитування в іноземній валюті (12,7%).

Можна з впевненістю сказати, що держава намагається використовувати фінансові інструменти для покращення розвитку МСБ в сучасних умовах. Натомість особливу увагу приділяє на цифрові технології, наприклад «Дія.Бізнес», забезпечуючи покращення в

джерелах надання інформаційних ресурсів та можливої швидкої обізнаності в бізнесі.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що фінансово-кредитний механізм відіграє ключову роль у підтримці малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнних викликів. Урядові програми, міжнародна фінансова допомога та спрощення доступу до кредитів сприяють розвитку бізнесу, створенню робочих місць та відновленню економіки. Проте існують суттєві ризики, пов'язані з високими процентними ставками, економічною нестабільністю та бюрократичними перепонами. Підвищення доступності фінансових послуг та адаптація програм під потреби МСБ можуть стати важливими кроками для забезпечення стабільного економічного зростання та конкурентоспроможності підприємств в Україні.

Література:

1. Чернишова Л. І., Грекова М.В. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу АТ «Ощадбанк» в умовах дії воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-69> (дата звернення: 07.11.2024).

2. Чи реально отримати кредит малому/середньому бізнесу під час війни. *Новинарня: новини України що воює*. 2024. URL: <https://novynarnia.com/2024/06/19/chy-realno-otrymaty-kredyt-malomu-serednomu-biznesu-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 07.11.2024).

3. eРобота: Гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу. Державний сайт України. Міністерство економіки. від 08.11.2024. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail> (Дата звернення: 08.11.2024).

4. Доступність фінансових ресурсів для українського бізнесу. Центр економічної стратегії. 2024. URL: https://ces.org.ua/sme_access/ (дата звернення: 08.11.2024).